

Asia: VN/16944/2020

Kotimaisen kalan edistämishjelma

Ohjelman visio ja strategiset valinnat

Ovatko ohjelman visio ja strategiset valinnat onnistuneita? Miten niitä tulisi kehittää?

Ohjelman visio on selkeä ja esitetyt tavoitteet sinänsä kannatettavia. Strategiset valinnat noudattavat jo aiemmilta vuosilta tuttua linjaa, jonka eteenpäin vieminen on tärkeää. Herää kuitenkin kysymys siitä, riittävätkö nämä valinnat ja niistä johdetut toimenpiteet ohjelman määrittelemien vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseen tai tarvittavan ohjausvaikutuksen luomiseen. Ohjelma on kirjoitettu tahdonilmauksen muotoon, siitä puuttuu toteutuksen vaatima konkretia. Kotimaisen kalan kulutuksen lisääminen on mahdollista vain toteuttamalla käytännön toimenpiteitä alkutuotannon perushaasteiden ratkaisemiseksi.

Tavoitteet

Onko ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset tunnistettu oikein?

Ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset kuvaavat toteutunutta visiota - ne on siis oikein tunnistettu.

Kun ohjelman vaikutuksia kuvataan yksinomaan tavoiteltujen hyötyjen kautta, jää kuitenkin oleellinen osa ohjelman talousvaikutuksista varjoon. Hyötyjen saavuttamiseksi tarvitaan merkittäviä panostuksia kaikilta ohjelman vaikutuspiirissä olevilta - kalatalouden uudistuminen ja tuotannon kasvu eivät tapahdu itsestään ja ilmaiseksi. Vaikuttavuusarvioinnin kokonaiskuvaa tasapainottaisi ohjelman toteutuksesta aiheutuvien kustannusten huomioiminen niin julkisen vallan kuin yrittäjien osalta.

Kuinka realistisina pidät yllä esitettyjä tavoitteita?

Tavoitteet on asetettu sopivalle tasolle.

Miten muuten haluaisit kommentoida ohjelman tavoitteita?

Vision saavuttamiseksi tavoitteet on asetettu oikealle tasolle. Tavoitteiden saavuttaminen ohjelman aikana on epätodennäköistä, sillä ohjelmakausi on liian lyhyt verrattuna muutosten toteuttamiseksi tarvittavaan aikaan.

Tavoitteiden ja nykytilanteen välinen ero on valtava. Tavoitteiden toteutuminen edellyttäisi merkittävää muutosta koko kalatalouden toimintaympäristössä. Ohjelmassa esitetyt toimenpiteet ovat alimitoitettuja suhteessa haluttuun muutokseen.

Vesiviljelytuotannon lisäyksen suurin hidaste on edelleen ympäristölupaprosessin vaatima aika ja siitä yrittäjälle aiheutuvat kustannukset. Jotta vuoden 2027 tuotantotavoitteet voitaisiin saavuttaa, pitäisi tällä hetkellä lainvoimaisten ympäristölupien kapasiteetin (n. 16 milj kg/a) säilyä kokonaisuudessaan käytettävissä ja uutta tuotantoa (n. 34 milj kg/a) koskevien ympäristölupien saavuttaa lainvoima vuoteen 2024 mennessä.

Ympäristölupahakemuksen keskimääräinen käsittelyaikatavoite on 12 kk (AVI:n ilmoittama), jota seuraa 1 kk:n valitusaika. Harvassa tapauksessa lupa vesiviljelytoiminnalle kuitenkin saa lainvoiman tuossa ajassa - käytännössä yrittäjän on valmistauduttava jopa vuosia kestävään prosessiin. Uuden laitoksen valmistelevat toimet voidaan aloittaa tietyin edellytyksin jo ennen luvan lainvoimaisuutta, mutta täyden mittakaavan tuotantoon päästään vain lainvoimaisuuden myötä. Kirjoloihen tuotantokierto on 2-3 vuotta.

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Mitä allaolevista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Selvitetään mahdollisuuksia parantaa kalatuotteiden markkina-asemaa. Kalatuotteiden hintakilpailukyky on heikompi kuin monilla muilla eläinperäisillä tuotteilla. Yksi keskeinen syy on se, ettei alalla ole suoria tuotantotukia. Laaditaan selvitys keinoista, joilla kalatuotteiden markkina-asemaa voidaan parantaa markkinalähtöisesti.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Kuluttajakyselyissä on toistuvasti todettu kuluttajien arvostavan ja haluavan lisää kotimaista kalaa. Kotimaista kalaa ei nykytilanteessa pystytä tarjoamaan kysyntää vastaavaa määrää - on vaikea nähdä miten kalan houkuttelevuuden lisäys voisi korjata tilannetta. Kotimaisen kalan käytön lisäämistä julkisissa hankinnoissa vaikeuttavat monet käytännön tason haasteet määrien, logistiikan, toimitusvarmuuden jne kohdalla - ehkäpä yksi hankintalähtöisyyden tehtävistä voisi olla näiden haasteiden tunnistaminen ja ratkaiseminen. Ensisijaisesti tarvitaan toimenpiteitä, jotka lisäävät markkinoille tulevan kalan määrää, monipuolistavat valikoimaa ja varmistavat kalan tasaisempaa saatavuutta.

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Vesiviljelyn kestävä kasvun tukemiseksi luodaan kannustimia ravinnepäästöjä vähentävälle ja kiertotalouteen perustuville ratkaisuille. Kiertovesiviljelyn taloudellisen kannattavuuden parantamiseksi muutetaan sähkön valmisteverosta annettua lakia (1260/1996) siten, että vesiviljelyyn sähkövero lasketaan muun teollisuuden tavoin EU:n asettamalle vähimmäistasolle.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Tämän valinnan alle on yhdistetty erilaisia tavoitteita; myös niiden toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat merkitykseltään ja vaikutukseltaan eriarvoisia. Tärkeitä kaikki, mutta on mahdotonta osoittaa yhtä niistä tärkeimmäksi. Kalatalouden tuotantoketju koostuu erillisistä mutta toisiinsa sidoksissa olevista osasista. Ketjun kestävyys ei parane yhtä lenkkiä uudistamalla - tärkeää on vahvistaa osien toimintaa niin itsenäisinä lenkkeinä kuin osina kokonaisuutta.

EMKR-rahoitus on ratkaiseva tekijä kaikessa kalatalouden kehittämisessä ja uudistamisessa.

Kalatuotteiden jalostajille suunnatut toimenpiteet ovat vaikuttavuudeltaan suuria. Mutta ilman alkutuotannon toimittaman kotimaisen raaka-aineen volyymin lisäystä, ei jalostus pysty lisäämään kotimaisen kalan kulutusta .

Vienti on tarpeen lisäämään markkinavolyymiä kannattavuusrajan yläpuolelle.

Vesiviljelyn kestävä kasvu ja sen tukeminen nostetaan esiin johdantotekstin lisäksi kolmessa toimenpiteessä. Vesiviljelyn kestäviä toimintatapoja ei ole määritelty eikä niitä etsitä kestävyden eri ulottuvuuksien kautta, vaan tarkastelunäkökulma rajautuu ravinnepäästöjen leikkaamiseen. On hyvä muistaa, että kestävyttä voidaan kehittää kaikkien tuotantomuotojen kohdalla eikä yhtä ylivertaista viljelytekniikka tai ratkaisua asiassa ole.

Vesiviljelyn sähköveron laskeminen EU:n asettamalle vähimmäistasolle on merkittävä kannattavuutta parantava toimenpide erityisesti poikaskasvatuksessa - veromuutoksessa tulee huomioida kiertovesiviljelyn rinnalla muutkin tuotantotekniikat. Kannustimia ravinnepäästöjen vähentämiseen, ravinteiden talteenottoon ja ravinnekierrätykseen perustuvia ratkaisuja tulee samoin tarkastella kaikkien tuotantomuotojen näkökulmasta

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Merialueen vesiviljelytoiminnan ympäristöluvista ja valvonnassa selvitetään mahdollisuutta soveltaa päästöperusteista ympäristölupaa. Nykyisen rehunkäytön säätelyyn ja valvontaan perustuvasta mallista siirrytään mahdollisuuksien mukaan päästöjen rajoittamiseen. Tämä kannustaa toimialaa kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ympäristöinnovaatioita, jotka mahdollistavat tuotannon kasvun ilman päästöjen kasvua.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Sijainninohjaussuunnitelmaan kootusta tiedosta on apua ympäristölupaa haettaessa, mutta tietoja joudutaan lupavaiheessa täydentämään kohdekohtaisilla selvityksillä. Suunnitelmassa osoitettu vesiviljelyyn soveltuva alue ei ole tae myönteisestä ympäristölupapäätöksestä. Koko merialueen kattavan suunnitelman sijasta olisi hedelmällisempää tarkastella toiminnan kehittämistä ja sijoittamista tapauskohtaisesti yrityksen tarpeista ja tavoitteista lähtien. Uusi toiminta perustetaan yleensä jo olemassaolevan toiminnan täydennykseksi tai olemassaolevaan infraan tukeutuen. Yrityksen kannalta ensisijaisia sijoittumiskohteita ovat ne, jotka sijaitsevat toiminnallisesti ja taloudellisesti järkevällä etäisyydellä muista toimipisteistä.

Ympäristöluvitus on suurin pullonkaula vesiviljelytuotannon lisäykselle. Ympäristöluvituksen kehittäminen on tärkeää sekä merialueen että sisävesialueen toiminnan osalta. Päästöperusteiset luvat ovat yksi askel tässä kokonaisuudessa. Valmius ja tarve päästöperusteiseen ympäristölupaan siirtymiseksi on olemassa. Ravinnetaselaskelmia käytetään päästöjen määrittelemiseksi rehunkäyttöön perustuvissa luvissa ja silloin ne kelpaavat viranomaiselle. Miksi vastaavat laskelmat muodostavat viranomaiselle ylipääsemättömän esteen päästöperusteisen luvan valvonnan kohdalla?

Kotimaisen kalan parempi huomioiminen ja siihen liittyvien mahdollisuuksien käyttäminen huoltovarmuuden takaajana on tärkeää. Ennakoimattomiin tilanteisiin ja kriiseihin varautumista on parannettava ja sovittava niiden yhteydessä tarvittavista joustomenettelyistä.

Omavaraisuuden parantaminen onnistuu vain kalanviljelytuotannon nousulla ja lisäksi omavaraisuuden ja huoltovarmuuden parantamistavoite täytyy ulottaa myös rehun raaka-aineisiin, mikä tarkoittaa lähiraaka-aineiden ja uusien raaka-aineinnovaatioiden kehittämistä rehukäyttöön ja turvaamaan osaltaan tuotantoketjua.

4. Kasvu perustuu kestävyteen ja vastuulliseen toimintaan

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja edistetään sen käyttöä. Silakkaan ja kilohailiin perustuvalla Itämerirehulla kierrätetään meressä jo olevia ravinteita ja vähennetään muilta meriltä tulevaa ravinnekuormaa. Yhteistyössä rehuteollisuuden, toimialan, tutkimuksen ja hallinnon kanssa laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja suunnitelma siihen perustuvan kiertotalousratkaisun edistämiseksi. Niiden avulla varmistetaan eri teollisten toimijoiden tasavertainen kohtelu sekä luodaan edellytykset Itämerirehun käytön edistämiseksi sekä sen käytön seurannalle.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Kestävyden ja vastuullisen toiminnan mainitaan olevan ohjelman toteuttamisen perusta. Tarkastelu rajautuu ensisijaisesti ekologiseen kestävyteen ja kohdistuu siinäkin yksittäisiin osatekijöihin. Myös muut kestävyden osa-alueet tulisi huomioida.

Kestävyden kehittäminen ja vastuullinen toiminta on jatkuvaa työtä. Kasvutavoitteiden kestäväksi toteutumiseksi tarvitaan yhteistyötä, joka perustuu sidosryhmien väliseen rakentavaan vuoropuheluun. Olisi kuitenkin hyvä määritellä selkeämmin eri sektoreilta odotetut/kohtuulliset osuudet yhteisissä talkoissa ts. kestävyden tavoitetaso, jonka puitteissa kasvu on mahdollista.

Itämeri-rehun käyttö on selkeä esimerkki kiertotaloudesta ja myös esimerkki kalastuksen, kalankasvatuksen ja rehunvalmistajien yhteistoiminnasta Itämeren tilan kohentamisessa. Vaikka

Itämerirehu on yleisesti käytössä ja käytön katsotaan olevan ns. hyvää käytäntöä, sitä ei määritelmän puuttuessa voida huomioida elinkeinon hyväksi. Itämerirehu kuuluu osana määrätietoisiin ympäristötoimiin.

Palaute ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista

Mitä palautetta haluaisit antaa ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista?

-

Muu palaute

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa ohjelmasta?

Hyväkin visio jää haavekuvaksi, tavoitteet aikeiksi ja ohjelma tyhjiksi sanoiksi paperille, mikäli ne jäävät vaille toteutusta. Toteutus merkitsee konkreettisten toimenpiteiden valintaa ja niiden käynnistämistä ensitilassa. Ohjelman toteutuksen on osoitettava riittävät resurssit, tehtävät ja vastuut jaettava sekä sitoutettava toimijat ohjelman toteutukseen. Ohjelman tavoitteiden täyttymistä on seurattava tarkkaan ja ohjattava eri toimijoita tavoitteiden täyttymisen suuntaan.

Skyten-Suominen Irja
Suomen Kalankasvattajaliitto ry